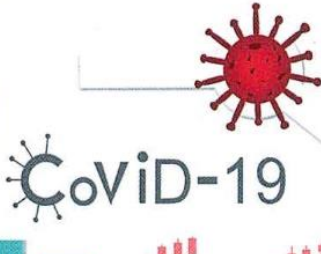
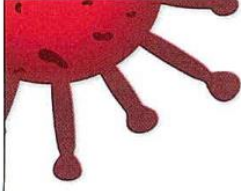

PARA HABER

HÜLYA GENÇ SERTKAYA
hulya.genç@paradergi.com.tr

ÇIKIŞ 'U' tipi mi olacak 'V' tipi mi?

2020'de daralması beklenen küresel ekonomi için bazı ekonomistler tarafından olası büyüme senaryoları da konuşuluyor. Ekonomistlerin çoğunluğu dünya için geniş tabanlı "U" tipi çıkış senaryosunu daha olası görüyor. Küresel ekonominin 2021 sonuna doğru normaleşebileceği öne sürülüyor...

DÜNYA Bankası salgının küresel ekonomiyi ikinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülen en derin ekonomik durgunluğa soktuğunu belirterek, bu yıla ilişkin küresel büyüme tahminini düşürdü. Salgının yarattığı hızlı ve büyük şok ile salgına karşı alınan önlemlerin ekonomiyi ciddi bir daralmaya sürüklediğine işaret edilen Dünya Bankası'nın Küresel Ekonomik Beklentiler Raporu'nda küresel ekonominin bu yıl yüzde 5.2 küçüleceği tahminine yer verildi. Dünya Bankası, ocak ayında yaptığı tahminlerde küresel ekonominin bu yıl yüzde 2.5 büyüyeceğini öngörmüştü. 2020 birinci çeyreğinde dünyada birçok ülke ekonomisi önemli ölçüde daralırken, özellikle yılın ikinci çeyreğinde dünya ekonomilerinin daha önce görülmemiş büyüklükte bir daralma beklentisi güçlendi. Türkiye ekonomisi ise yılın ilk çeyreğinde yüzde 4.5'lik büyüme performansı ile dünya ülkelerinden pozitif ayrıştı. Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'a göre Türkiye ekonomisi yılın ikinci yarısında da dünyadan pozitif ayrı-

Doç. Dr. Arda Hakkı TOKAT / TOBB
ETÜ Öğretim Üyesi

"İkinci dalga gelmezse, en kötüyü gördük"

Dünya ekonomisinde iyimser senaryoyu yansıtan 'V' tipi iyileşme olası değil. Salgınla birlikte küresel ekonomiye ilişkin yapılan tahminler kötüleşti. Son iki üç haftadır bir düzelleme olsa da dünya ekonomisine ve Avrupa ekonomisine yönelik kötü veriler geldi. Bugün aşı bulundu denilse bile 'V' tipi iyileşme beklemek dünya ekonomileri için hayalperestlik olur. Bizler koronavirüs salgınıyla mücadelede ne kadar başarı gösterirsek gösterelim, Gelişmiş ekonomilerde işler düzelden dünyada işler düzelmeyecek. ABD piyasaları şu anda tedavi veya aşı bulunacağını fiyatlıyor. Bu gerçekleşme yarın bile olsa toparlanma güç olacak. Eğer ikinci bir dalga gelmez ise en kötüyü gördük diyebiliriz, fakat toparlanma hızlı olmayacaktır. Umarım geniş tabanlı 'U' tipi senaryo ile bu krizi atlatabiliriz. Türkiye için son açıklanan veriler olumlu sinyaller veriyor. İyimser senaryolar konuşulmaya başlandı.

şacak. İktisadi faaliyette güçlü toparlanma olduğuna işaret eden Bakan Albayrak, Türkiye'nin bu süreçten "V" şeklinde bir toparlanmayla çıkacağı görüşünde. Bunu destekleyen pek çok veri var. Özellikle güven endekslerindeki yukarı yönlü artış Türkiye ekonomisi için üçüncü ve dördüncü çeyreklerde büyüme olabileceğini gösteriyor.

Dünya ekonomisine ilişkin büyüme tahminlerinin kötüleştiği bu dönemde, salgın sonrasında ekonomilerin nasıl düzeleceği ve bu düzelenin ne kadar zaman alacağı en çok merak edilen sorular arasında yer aldı. Biz de böyle bir dönemde ekonomistlerle krizden çıkış senaryolarını konuştuk. Ekonomistler dünya ekonomisi için "geniş tabanlı "U" tipi çıkış senaryosunu daha olası görüyor. Kamu ve özel sektör kaynaklarının doğru mobilize edilmesi, rekabetçi sektörlerin desteklenmesi halinde Türkiye için "V" tipi bir toparlanma hızla başlayabilir. Dünya ekonomilerindeki olası büyüme senaryolarını ekonomistlerle konuştuk.

"TOPARLANMA YIL SONU BAŞLAR"

Covid-19 ve etkileriyle savaşılan ülkeleri, ekonomik anlamda virüs sonrasında da oldukça zor bir dönemin beklediğini belirten OSTİM Teknik Üniversitesi Rektörü Prof.

Prof. Dr. Oral ERDOĞAN / Piri Reis Üniversitesi Rektörü

"Salgın insanlık için kendine gelme fırsatları sunuyor"

Koronavirüs salgını öncesinde de, ekonomilerde genel olarak 'ticaret savaşları' gölgesinde sarsıntı sinyalleri artmıştı. ABD Merkez Bankası aracılığıyla seri tedbirler alıyor, açıklamalar yapıyordu. Savaşın tarafı olan Çin'den diğer ülkelere de sıçrama yapan koronavirüs, etkisini ABD'de hastalık olarak değil de, öncelikle Merkez Bankası'nda (FED) gösterdi. FED faiz oranlarını sıfır seviyesine kadar çekme kararı aldı. Bugün konuşulan hayatın normale ne zaman döneceği ve aynı zamanda ekonominin ne şekilde hangi senaryoya göre evrileceğidir. Salgından dolayı birçok işletme faaliyetleri

durdurdu, ilgili sektörler önemli kayıplar yaşadı. Küresel anlamda ekonomik krizin sosyal etkilerini esas olarak göreceğimiz nokta ise, işsizliktir. Küresel talepteki hızlı daralma nedeniyle arz tarafı da nasibini fazlasıyla alıyor. ABD-Rusya eksenli kutuplaşma, özellikle son beş yılda ABD-Çin eksenine doğru yön değiştirmiş iken; yeni bir eksene doğru geçiş olasılığı çok yüksek. 2020'nin kalan ayları ve 2021 yılı eksen değişimlerinin sorunları ile geçmeye aday. ABD'nin hamiliğindeki Avrupa Birliği hem kendi içinde ve dışında daha fazla sorgulanacak. Daha mikro boyutta ise ülkeler dayanacak ağaç konusunda sorgulama

yaşayacaklar. Salgın insanoğlu için bir silkelenme kendine gelme fırsatları da sunuyor. Dünya ekonomisinde arz yeteneği talebe cevap vermede çok daha tecrübeli ve hızlı durumda; 2008 döneminden çok ileri durumda, 1929 Büyük Buhran dönemiyle de hiç ilgisi yok denecek düzeyde. Koronavirüs sayesinde uzun vadeye yayılmış olabilecek bir depresyon, belki de çok daha kısa sürede büyük daralma yaşanarak açılacak.

Prof. Dr. Murat Yülek

Dr. Murat Yülek, konuşulan senaryoların en iyimserin 'V' tipi senaryo olduğunu kaydetti. Yülek, "Buna göre ülkelerin GSYH'lerinin, ilk iki çeyrekte düşmüş ve dibi görmüş olsalar bile, gecikmiş tüketicinin son iki çeyrekte patlamasıyla tekrar yükselcek ve böylece ekonomik daralma kısa sürecek" dedi. "U" tipi senaryoda ekonominin dipte geçirdiği sürenin

"V" tipi senaryodakine göre daha uzun olduğunu dile getiren Yülek şunları söyledi:

"Buna göre ilk toparlanma Haziran sonu başlamakla birlikte, asıl ekonomik toparlanma süreci yılsonuna doğru başlayıp 2021'nin ikinci yarısına kadar sürecek. 'Geniş U' tipi senaryoda ise bu sürecin biraz daha uzun sürmesi bekleniyor. Bunların dışında, büyümenin sert düştüğü ve ekonomik toparlanmanın bir süre gerçekleşmediği 'L' tipi ve virüsün mutasyona uğrayarak tekrar ortaya çıktığı 'W' tipi senaryoları da konuşuluyor."

Salgında ikinci dalga ihtimalinin güçlü olması sebebiyle talepte canlanmanın gerçekleşmesinin zaman alacağını dile getiren Yülek, "Bu durum özellikle turizm, seyahat, konaklama gibi sektörlerde negatif bir çarpan etkisi yapabilir. Bu yüzden, 'geniş U' senaryosunun gerçekleşme olasılığı daha yüksek. Bununla birlikte, güven geldikten sonra beklenen talebin etkisiyle hızlı bir yükselme gerçekleşebilir. Eğer güven daha hızlı gelir ve belirsizlik daha hızlı düşerse o zaman 'U' ihtimali artar. Ancak, her halükârda 'V' zor gözüküyor" dedi.

Prof. Dr. Burak Arzova

"ABD AÇILMADAN DÜNYA AÇILMAZ"

Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Burak Arzova da çıkış senaryosunun tabanı uzun müddet yatayda giden "U" senaryosu şeklinde olacağı görüşünde. Salgın nedeniyle özellikle paranın kalbi olan ABD'de hayatın neredeyse tamamen durduğunu anımsatan Arzova, finansal sektör açısından bakıldığında ABD'de de ilk vakanın 21 Ocak 2020'de görüldüğünde Amerikan Merkez Bankası'nın (FED) bilançosunun varlık büyüklüğünün 4 trilyon 145 milyar 912 milyon dolar iken 28 Nisan 2020 itibarıyla varlık büyüklüğünün 6 trilyon 655 milyar 929 milyon dolara ulaştığını kaydetti. Üç aylık sürede bilanço büyüklüğünün 2.5 trilyon dolar arttığına işaret eden Arzova, "Burada bir gerçeklik var o da şu: ABD açılmadan dünyanın açılması mümkün değil. ABD açısından ise

işlerin çok iyi gittiğini söyleyemeyiz. Yapılan tahminler ABD açısından bu krizden çıkışın 'W' şeklinde olabileceği yönünde. Ancak özellikle işsizlik, iş yapamama vs. gibi nedenlerle kişisel gelirdeki azalışlar, hem tüketim harcamalarını çok aşağıya çekiyor (temel gıda ve temizlik malzemeleri açısından) hem de mortgage, kira ve diğer sabit ödemeler gibi ödemelerin aksamasına neden oluyor. Mortgage'ların ödenmemesi, sigorta giderlerinde artış, kredilerin geri ödemesinde oluşan ötelemeler ekonomik krizin kolay atlatılamayacağını gösteren alt veriler. Bana göre buradan çıkış tabanı uzun müddet yatayda giden bir 'U' şeklinde olacak. Bir an için aşının bulunduğu açıklansa bile, ki en iyi tahminlerle ticarileştirilmesi 12 ila 14 ay deniyor, ekonominin tekrar toparlanması ve günlük rutin hayata geçmek yeniden

Prof. Dr. Abuzer PINAR / İstanbul Gedik Üniversitesi Rektör Yardımcısı

"Uluslararası işbirliğine ihtiyaç var"

Covid-19 salgını küresel ve ulusal ekonomileri tahminlerin çok ötesinde etkiledi. Belki de ilk defa ekonomilerin hem arz hem de talep tarafı derin bir şekilde etkilendi. Kısa dönemdeki müdahaleler acil eylem planları biçiminde oldu. Uzun dönemde ise farklı senaryolar konuşuluyor. Öncelikle karantina tedbirlerinin gevşetilmesi ile beraber aşırı daralan talebin canlandırılması ve gelir kaybının telafisi için politika paketleri geliştirilmek zorunda. Sonrasında ise yatırımların artırılması için ciddi adımlar atılmalı. Önemli bir nokta da hangi alanların ve üretim teknolojilerinin destekleneceği. Çevre sorunlarının daha fazla dikkate alınacağı bir döneme giriyoruz. Küresel salgın, insan sağlığı ve refahı için daha fazla uluslararası işbirliğine ihtiyaç olduğunu gösterdi. Ne var ki işbirliği konusunda fikir düzeyinde olumlu bir bakış olsa da uluslararası düzeydeki çatışma devam edeceğine benziyor. Dünya siyasetinde uzlaşmacı bir tutum ağır basmadıkça ekonomide de işbirliği beklemek pek gerçekçi değil. Senaryolardan 'V' ihtimali düşük, küresel işbirliği olursa 'U' olabilir. Aksi takdirde 'L' olur diye düşünüyorum. Türkiye için ciddi fırsatlar olduğunu düşünüyorum. Eğer kamu ve özel sektör kaynakları doğru mobilize edilirse 'V' tipi bir toparlanma mümkündür. Ticaret ortaklarımızın büyümleri ihracatımızı sınırlasa da rekabetçi olabileceğimiz sektörleri doğru seçersek olmaması için bir neden göremiyorum.

PARA HABER

Dr. Tolga DAĞLAROĞLU / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

“Üç farklı senaryo var”

Üç senaryodan bahsetmek mümkün. İlki, ekonomilerin serbest düşüş sonrasında 1929 büyük bunalımı gibi uzunca bir süre dipte

kalacağı ‘L’ tipi senaryo.

Bu senaryoya göre, pandeminin 2021’in ortasına kadar devam etmesi, aşı tarafında gelişmelerin yavaş seyretmesi ve ikinci bir dalga gelme olasılığının bulunması.

Bunun sonucunda ekonomilerde derin ve uzun bir resesyon ve 1929 benzeri depresyona neden olmasıdır. İkinci senaryo ise baz senaryo olarak karşımıza çıkıyor. Buna göre ekonomilerin ‘U’ şeklinde bir büyüme göstermesi bekleniyor. Ölüm ve vaka sayılarında azalma görülmesine karşılık virüsün ortadan kalkmadığı bir durum. Sınırlı karantinede 2020’nin üçüncü çeyreğinde pandeminin kontrol altına alındığı fakat bu çeyreğe kadar dünya ekonomilerinde derin bir resesyonun görüldüğü durum. Ekonomilerde

2020’nin dördüncü çeyreğinde yavaşlama hızında bir azalma ve 2021’in ilk çeyreğinde büyümeye geçileceği dönem. Üçüncü senaryo ise ‘V’ şeklinde hızlı bir toparlanmanın görüldüğü dönemdir. Bu, pandeminin 2020’nin ikinci çeyreğinde kontrol altına aldığı derin fakat kısa süreli durgunluğun görüldüğü senaryodur. Teşviklerin etkisiyle reel sektörde sınırlı iflasların ortaya çıkması ve 2021’de dünya ekonomilerinin potansiyel üzerinde bir büyüme gösterdiği senaryodur.

bir 12 ay daha gerektirecek. O nedenle tüm şartların olumlu gitmesi durumunda en erken 2021 son çeyreğinde ekonomik çıkışın olabileceğini düşünüyorum. 2020 tamamen kayıp bir yıl olacak. 2021’in ilk iki çeyreği, 2020 dünya ekonomileri için kayıplarının telafisine çalışılacağı, çıkışın üçüncü çeyrekte başlayabileceği ve son çeyrekte de çıkışın olacağını tahmin ediyorum” dedi.

“SEÇİM, SENARYOLARI DEĞİŞTİREBİLİR”

Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Özer de küresel ekonomi için ihtiyatlı bir çıkış senaryosunu temsil eden “U” tipi senaryoyu olası görüyor. “Virüs, ABD ile Çin arasında uzun zamandır yaşanan hegemonya savaşının yeni ve en önemli unsuru haline geldi” diyen Özer, ABD Başkanı Trump’ın yeni tarifelerden söz ettiğini ve ABD’nin aşı bulunması amacıyla oluşturulan fona finansal destek vermediğini vurguladı. Özer, “İlk domino taşı olarak

Prof. Dr. Mustafa Özer

alandırabileceğimiz, çok sayıda ülkede faaliyet gösteren ABD’li J. Crew adlı perakende zincirinin, borçlarını yeniden yapılandırmak amacıyla iflas koruması istemesi de krizin yeni bir boyuta girdiğini gösteriyor. Öncü verilere göre iyimserliği yansıtan ‘V’ harfli senaryo dünya ekonomileri için şimdilik pek olası gözüküyor. ‘U’ senaryosu daha olası.

Bu da ekonominin hemen bir dip yaptıktan sonra hızla durgunluktan çıkmayacağını; hatta bir süre ekonomik faaliyetlerin dip düzeyinde devam edeceğini ve bu yılın sonuna doğru oluşacak bir toparlanma ile ekonominin ancak 2021 sonlarına doğru normalleşebileceği anlamına geliyor” dedi.

Prof. Dr. Özer, aşı konusunda gelişmenin sağlanmadığı, salgında ikinci dalga ihtimalinin olduğu bir durumda, global gelişmeler, özellikle Çin ile ABD arasındaki güç mücadelesi, uluslararası eşgüdümdeki başarısızlıklar ve hane halkı ve işletmelerle ilgili olumsuz gelişmelerin “L” senaryosu-

nu, “W” senaryosuna göre daha olası kılacağı görüşünde. ABD’de George Floyd’un ölümü ile ortaya çıkan iç gelişmelerin Trump’ın yeniden seçilmesini daha az olası hale getirdiğini dile getiren Özer, Demokrat Parti adayının seçimi kazanması durumunda küresel ekonomide umulan işbirliği olasılığının daha yüksek olacağını vurguladı. Özer, “Böyle bir tabloda krizin 2021 yılına olumsuz etkileri azalacaktır. ABD’deki başkanlık seçiminin sonuçları, krizden çıkış senaryolarını değiştirecektir” dedi.

Murat AKYOL / Ünlü Menkul Değerler A.Ş. Araştırma Departmanı

“Risklere rağmen iyimserlik ağır basıyor”

ABD-Çin gerilimi ticaret anlaşmasını etkilemeden yatırımcıların ekonomilerin yeniden açılmasına yönelik sürece odaklanması varlık fiyatlarının küresel ölçekte iyimser sayılabilecek bir zeminde hareket etmesini sağlıyor. ABD’deki protestoların daha çok değerli metallerde dalgalanmaya yol açtığını görüyoruz. Veriler ise yılın en zayıf çeyreğinde bulunmamız nedeniyle zayıf bir tablo ortaya koymaya devam ediyor. Ancak büyük resme baktığımızda ekonomilerde büyümenin beklendiği üçüncü çeyreğe doğru yol alıyor olmamızın risk iştahını canlı tutacak bir unsur olduğuna inanıyoruz. Risklere rağmen iyimserliğin ağır bastığını görüyoruz.

